

Боротьба з корупцією у воєнній сфері України

Тема 2. Правові засади запобігання корупції у воєнній сфері України

Навчальне питання №1

Законодавчі основи запобігання корупції.

1.1. Міжнародні акти.

1.2. Законодавство України.

Навчальне питання №2

Участь громадськості в заходах щодо запобігання корупції.

Навчальне питання № 3

Антикорупційні обмеження.

3.1. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища;

3.2. Обмеження щодо одержання подарунків;

3.3. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності;

3.4. Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування;

3.5. Обмеження спільної роботи близьких осіб..

- Конституція України.
- Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII.
- Закон України "Про військовий обов'язок і військову службу" від 18.06.1999р
- Закон України "Про Збройні Сили України" від 05.10.2000 р.
- Закон України "Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України" від 24.03.1999 року.
- Закон України "Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України" від 24.03.1999 року.
- ПОЛОЖЕННЯ про проходження військової служби у Збройних Силах України іноземцями та особами без громадянства від 10.06.2016 № 248/2016.
- Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» від 14.10.2014 № 1699-VII.
- Указ Президента «Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020"» від 12.01.2015 № /2015.

Наказ Міністерства оборони України від 30.07.2015 року № 374 « Про затвердження Антикорупційної програми Міністерства оборони України на 2015 – 2017 роки».

Постанова КМУ від 11.02.2016 року № 65 «Про затвердження Правил етичної поведінки державних службовців»

Наказ Міністерства оборони України від 24.11.2015 року № 646 «Про утворення системи роботи з питань запобігання корупції в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України».

Наказ Міністерства оборони України від 02.07.2013 року № 444 «Про затвердження інструкції про порядок надання доповідей і донесень про події, кримінальні правопорушення, адміністративні корупційні та військові адміністративні правопорушення, порушення військової дисципліни та їх облік у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України».

Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією, ратифікована Законом України N 2476-IV (2476-15) від 16.03.2005.

Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, Резолюція 34/169 Генеральної Ассамблеї ООН

Кодекс відповідальності військовослужбовців: Збірка нормативно-правових актів/— К.: ООО "Интерконтиненталь-Украина", 2013. – 300 с.

1.1. Міжнародні акти.

Одним з перших міжнародних документів, яким засуджуються всі види корупції, включаючи хабарництво, є ***ухвалена 15 грудня 1975 року резолюція Генеральної Асамблеї ООН 3514 "Заходи проти корупції, яка практикується ТНК (транснаціональними корпораціями - це міжнародні компанії, що здійснюють міжнародне виробництво на основі прямих іноземних інвестицій та мають прямий контроль над своїми закордонними філіями) та іншими корпораціями, їх посередниками та іншими причетними до справи сторонами"***. Зазначений документ закликає уряди всіх країн вжити на національному рівні всіх необхідних заходів щодо запобігання та протидії корупції, які вони вважатимуть доцільними, включаючи законодавчі.

На восьмому конгресі ООН, який відбувся в Гавані у 1990 році, ухвалено “Практичні заходи боротьби з корупцією”, в яких визначаються найбільш важливі завдання для подолання корупції. А саме, уряди мають:

- проаналізувати адекватність свого кримінального законодавства, включаючи процесуальні норми, з тим щоб реагувати на всі види корупції;
- розробити адміністративні та регулятивні механізми попередження корупції;
- встановити процедури виявлення, розслідування та засудження корумпованих посадових осіб;
- розробити правові положення для конфіскації коштів та майна, набутих в результаті корупції;
- вжити відповідних заходів по відношенню до підприємств, причетних до корупції.

- резолюція Генеральної Асамблеї ООН “Боротьба з корупцією” від 12 грудня 1996 року (A/RES/51/59);
- Декларація ООН “Про боротьбу з корупцією та хабарництвом в міжнародних комерційних операціях” (1996 р.);
- Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб (1996 р.);
- Керуючі принципи для ефективного виконання Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (1989 р).

Одним з головних документів у цій сфері є *Конвенція ООН проти корупції, прийнята на 58 сесії Генеральної Асамблеї ООН у жовтні 2003 року*. Конвенція визначає пакет стандартів, заходів та правил, які всі країни можуть застосувати для зміцнення своїх правових норм та режимів державного регулювання у сфері боротьби з корупцією. Дослідники права розцінюють Конвенцію ООН проти корупції як “антикорупційний документ глобального значення”, який може стати “ефективним інструментом міжнародного співробітництва в боротьбі з корупцією”.

Рада Європи розробила кілька міжнародно-правових документів у сфері боротьби з корупцією:

- *Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією* від 27.01.1999 № ETS173 (Дата набрання чинності для України: 01.03.2010);
- *Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією* від 15.05.2003 № ETS 191 (Дата набрання чинності для України: 01.03.2010);
- *Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією* від 04.11.1999 (Дата набуття чинності: 01.01.2006);
- *Двадцять принципів боротьби з корупцією* (від 06.11.1997 № R(97)24);
- *Модельний кодекс поведінки для державних службовців* (2000 р.);
- *Єдині правила протидії корупції при фінансуванні політичних партій та виборчих кампаній* (2003 р.).

Європейський Союз:

- Комюніке Європейської комісії від 28 травня 2003 року щодо комплексної політики Європейського Союзу з протидії корупції,
- Рамкове рішення Ради Європейського Союзу № 568 від 22 липня 2003 року “Про боротьбу з корупцією в приватному секторі”.

1.2. Законодавство України.

Станом на сьогодні правові засади антикорупційної системи базуються на ***Законі України від 14.10.2014 р. № 1700-VIII «Про запобігання корупції»***, який визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень.

В Законі України від 14.10.2014 р. № 1700-VIII *«Про запобігання корупції»*, знайшли законодавче закріплення важливі для протидії корупції норми - дефініції, наприклад: *«корупція»*, *«корупційне правопорушення»*, *«потенційний конфлікт інтересів»* та інші терміни.

Стаття 3 цього закону визначає законодавство у сфері запобігання корупції, а саме: відносини, що виникають у сфері запобігання корупції, регулюються Конституцією України, міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, цим та іншими законами, а також прийнятими на їх виконання іншими нормативно - правовими актами.

Цим законом також визначається спеціальний статус, права й обов'язки, склад, правовий захист і гарантії незалежності членів та службовців апарату *Національного агентства з питань запобігання корупції*, яке є центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику, відповідає перед Верховною Радою України й підконтрольне їй та підзвітне Кабінетові Міністрів України, оскільки ним і утворюється.

У статтях 22–36 розділів 3 і 4 Закону України «Про запобігання корупції» закріплено заходи щодо запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням, а також заходи запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, зокрема:

- обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища;
- обмеження щодо одержання подарунків;
- запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними;
- обмеження щодо сумісництва й суміщення з іншими видами діяльності;
- обмеження спільної роботи близьких осіб;
- заходи зовнішнього та самостійного врегулювання конфлікту інтересів;
- усунення від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті;
- обмеження доступу особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, порівняно до неї особи до певної інформації;
- перегляд обсягу службових повноважень особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, порівняно до неї особи;
- здійснення повноважень під зовнішнім контролем;
- переведення, звільнення особи у зв'язку з наявністю конфлікту інтересів;
- запобігання конфлікту інтересів у зв'язку з наявністю в особи підприємств чи корпоративних прав.

У Кодексі України про адміністративні правопорушення змінюється і назва, і, власне, наповнення його глави 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» (статті 172-4 – 172-8 та інші). А також Кодекс доповнено новою статтею 188-46 такого змісту: «Невиконання законних вимог (приписів) Національного агентства з питань запобігання корупції щодо усунення порушень законодавства про запобігання і протидію корупції, ненадання інформації, документів, а також порушення встановлених законодавством строків їх надання, надання завідомо недостовірної інформації або не у повному обсязі тягнуть за собою накладення штрафу...»

У зв'язку з прийняттям Закону України «Про запобігання корупції» внесено зміни і доповнення до:

- Кримінального кодексу України (встановлено заборону й покарання за новий склад злочину – подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», або умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації);*
- Господарського кодексу України;*
- Цивільно-процесуального кодексу України;*
- Кримінально-процесуального кодексу України;*
- Закону України «Про державну службу»;*
- Закону України «Про Конституційний Суд України» та інших.*

Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII

визначає правові основи організації та діяльності Національного антикорупційного бюро України.

Національне антикорупційне бюро України є державним правоохоронним органом, який буде розслідувати злочини, скоєні народними депутатами, членами Кабміну та чиновниками інших органів виконавчої влади, депутатами місцевих органів влади, судьями, прокурорами, силовиками, керівництвом великих держкомпаній

Навчальне питання № 2.

Участь громадськості в заходах щодо запобігання корупції.

Про обов'язкову участь громадськості у подоланні корупції зазначено у ***Конвенції ООН***, підписання якої 9 грудня 2003 року міжнародною спільнотою стало однією з найбільш визначних подій в історії сучасних міжнародно-правових відносин у сфері запобігання та протидії корупції.

стаття 13 Конвенції визначає необхідність участі суспільства у заходах щодо запобігання і протидії корупції, а для цього необхідно сприяти активній участі окремих осіб і груп за межами державного сектора, таких як громадянське суспільство, неурядові організації та організації, що функціонують на базі громад, у запобіганні корупції й боротьбі з нею та для поглиблення розуміння суспільством факту існування, причин і небезпечного характеру корупції, а також загроз, що створюються нею.

Зміцнення співробітництва державної влади з громадянським суспільством у сфері протидії корупції вимагають і рекомендації *Стамбульського плану*, який був ухвалений Організацією Економічного співробітництва і розвитку Ради Європи у вересні 2003 р. для України, Росії та деяких інших пострадянських держав.

третьої принцип Плану передбачає підтримку активної участі громадськості в реформах через сприяння суспільному обговоренню проблеми корупції й участі громадян у попередженні її проявів *шляхом*:

- ініціювання на різних рівнях кампаній щодо підвищення поінформованості суспільства та проведення освітніх програм, що стосуються негативних наслідків корупції;

- залучення неурядових організацій до моніторингу діяльності державного сектору, забезпечення наявності в цих організаціях необхідних методів і навичок для запобігання корупції;

- розширення співробітництва між урядовими структурами, неурядовими організаціями, приватним сектором, професійними організаціями, незалежними науково-аналітичними центрами в питаннях протидії корупції;

- затвердження положень, що будуть гарантувати неурядовим організаціям необхідні права для ефективної участі в боротьбі з корупцією;

- забезпечення доступу громадськості до інформації, що має відношення до сфери протидії корупції.

У лютому 2010 р. було *створено Національний антикорупційний комітет України* – консультативно-дорадчий орган при Президентові України. *До складу Комітету* були залучені представники органів державної влади, профільних комітетів Верховної Ради України, провідні вчені, а також представник Творчого об'єднання «ТОРО», яке є контактною групою організації Transparency International в Україні.

Згідно з Законом України «Про запобігання корупції» громадяни у сфері щодо запобігання, виявлення та протидії корупції мають право:

1) повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, реальний, потенційний конфлікт інтересів спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, Національному агентству, керівництву чи іншим представникам органу, підприємства, установи чи організації, в яких були вчинені ці правопорушення або у працівників яких наявний конфлікт інтересів, а також громадськості;

2) запитувати та одержувати від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в порядку, передбаченому Законом України "Про доступ до публічної інформації", інформацію про діяльність щодо запобігання корупції;

3) проводити, замовляти проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів, подавати за результатами експертизи пропозиції до відповідних органів, отримувати від відповідних органів інформацію про врахування поданих пропозицій;

4) брати участь у парламентських слуханнях та інших заходах з питань запобігання корупції;

5) вносити пропозиції суб'єктам права законодавчої ініціативи щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання корупції;

6) проводити, замовляти проведення досліджень, у тому числі наукових, соціологічних тощо, з питань запобігання корупції;

7) проводити заходи щодо інформування населення з питань запобігання корупції;

8) здійснювати громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання корупції з використанням при цьому таких форм контролю, які не суперечать законодавству;

9) здійснювати інші не заборонені законом заходи щодо запобігання корупції.

Громадському об'єднанню, фізичній, юридичній особі *не може бути відмовлено в наданні доступу до інформації* стосовно компетенції суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання корупції, а також стосовно основних напрямів їх діяльності. Така інформація надається в порядку, встановленому законом.

Законопроекти та проекти інших нормативно-правових актів, що передбачають надання пільг, переваг окремим суб'єктам господарювання, а також делегування повноважень державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим або органів місцевого самоврядування, з метою їх громадського обговорення розміщуються на офіційних веб-сайтах відповідних органів невідкладно, але не пізніше ніж за 20 робочих днів до дня їх розгляду з метою прийняття.

Закон створює умови участі інститутів громадянського суспільства у реалізації громадського моніторингу за діяльністю органів державної влади, в тому числі, у сфері запобігання і протидії корупції, що дозволить посилити можливості суспільства в сприянні зниженню рівня корупції в державі.

Навчальне питання № 3
Антикорупційні обмеження.

Законом України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII (далі – Закон) визначено обмеження, спрямовані на запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушень, а саме:

Стаття 22. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища;

Стаття 23. Обмеження щодо одержання подарунків;

Стаття 25. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності;

Стаття 26. Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування;

Стаття 27. Обмеження спільної роботи близьких осіб.

Заборона щодо використання службових повноважень чи свого становища стосується всіх суб'єктів, на яких поширюється дія данного Закону. Цим суб'єктам забороняється використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди (неправомірна вигода - грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь - які інші вигоди нематеріального чи не грошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав) для себе чи інших осіб, у т.ч. використовувати будь - яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах. ***Відповідальність за порушення цієї заборони встановлена статтями 364, 364-1, 365-2, 368, 368-3, 368-4 Кримінального кодексу України.***

Обмеження щодо одержання подарунків встановлено для осіб, зазначених у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону. Даний Закон забороняє зазначеним особам не лише одержувати, а й просити або вимагати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб:

- а) у зв'язку зі здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;
- б) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи.

Згідно з Законом посадові особи можуть приймати подарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, якщо вартість таких подарунків не перевищує одну мінімальну заробітну плату, встановлену на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на перше січня того року, в якому прийнято подарунки.

Обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які:

- 1) даруються близькими особами;
- 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняні до них особи *у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів:*

- 1) відмовитися від пропозиції;
- 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію;
- 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників;
- 4) письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації, спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Якщо особа, на яку поширюються обмеження щодо використання службового становища та щодо одержання подарунків, *виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, вона зобов'язана* невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, *письмово повідомити про цей факт свого безпосереднього керівника або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації.*

Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності поширюються на осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, їм забороняється:

1) займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України;

2) входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України.

Особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, забороняється:

1) протягом року з дня припинення відповідної діяльності ***укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності*** з юридичними особами приватного права або фізичними особами - підприємцями, якщо особи, зазначені в абзаці першому цієї частини, протягом року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб - підприємців;

2) ***розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію***, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, встановлених законом;

3) ***протягом року з дня припинення відповідної діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності.***

Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (крім народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів) **не можуть мати у прямому підпорядкуванні (Пряме підпорядкування** - відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, в тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень тощо, контролю за їх виконанням) **близьких їм осіб або бути прямо підпорядкованими близьким їм особам (близькі особи** - особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом, зазначеним у частині першій статті 3 Закону (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких із суб'єктом не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі, а також - незалежно від зазначених умов - чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням згаданого суб'єкта).

Обмеження не поширюються на:

- 1) народних засідателів і присяжних;
- 2) близьких осіб, які прямо підпорядковані один одному у зв'язку з набуттям одним з них статусу виборної особи;
- 3) осіб, які працюють у сільських населених пунктах (крім тих, що є районними центрами), а також гірських населених пунктах.